

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 472. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1838_599-txt-shoot-idm13810.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

XLIX.

(Den 21de November.)*Mine Herrer!*

Naar jeg sidst priste *Danmarks Lykke*, som gennem hele den farlig oprørte Tid fra 1789 til nu undgik alle indvortes Storme, da lagde jeg til, at jeg kaldte det kun en Lykke, fordi, efter min Overbevisning, *Livsgjæringen* derfor ej havde været mindre virksom eller frugtbar; og *det* er, hvad jeg i Aften vil drages til Minde, naar jeg først har besvaret en Indvending, som med noget Skin kunde gøres: at *vi* dog ogsaa havde vor Jødefejde og Studenter-Opstand.

Hvad nu *Jødefejden* angaar, da var den jo ærgerlig nok og indskrænkede sig des værre ej engang til Pennefejden, som Thomas Thaarup, da han gik i Barndom, vakte ved at oversætte en ussel tysk Bog, kaldet "Moses og Jesus"; men de Pøbel-Opløb, man ved denne Lejlighed, efter Hamborgernes Exempel, foranstaltede, var dog baade saa ubetydelige og unaturlige, at jeg kun nævner dem, for at ytre mit dybe Mishag med det hele Skrig mod det ypperste og gennem snart to Aartusender ulykkeligste Folk paa Jorden, som Jøderne efter min fuldeste historiske Overbevisning er. Hvem kjender vel ogsaa noget til Verdens-Historien, ja, hvem er født i Kristenheden, og véd ikke, at Kristendommen, der har skabt den 474dannede Verden, vi bebo, er baade undfangen og født i Jødeland og udgik dèr fra til Jorderigs Ender, og at, har vi kun én Bog fra Jødernes Oldtid, da er den mere værd end alle Grækernes. Og hvem véd det mindste om Forstenelsen, Adspredelsen og Mishandlingen af Abrahams Folk, som ikke maa beundre de store Sjæle-Evner, den utrættelige Virksomhed og de mange Borger-Dyder, som Jøderne desuagtet har bevaret indtil denne Dag. Uagtet jeg derfor nødig vilde laane Penge af dem, og endnu nødigere være i Rothschilds Sted, saa vilde jeg dog raade alle Stater at gjøre sig dem til Venner, da Historien lærer mig, at de er til Velsignelse eller Forbandelse, efter som de behandles, og vilde, hvor de fik fulde Borger-Rettigheder, som de fordem havde i Antiokien, Alexandrien og alle Grækernes Stæder, være vel ikke just en Prydelse, men dog en vigtig Støtte for det borgerlige Selskab. Man ser derfor ogsaa, at Jøderne i Danmark, siden de blev mildt behandlede, har taget levende Del i Rigets Ve og Vel, og jo før vor Folke-Stemme vil hæve sig for de indfødtes fulde Borger-Ret, des rigere Frugter vil Danmark sikkert høste af deres Opfindsomhed, Driftighed og erkjendtlige Paaskjønnelse af Gjæstmildheden i det fremmede Land. Dobbelt ansér jeg det for min Pligt, uforbeholdent at udtale denne Overbevisning, da Gejstligheden alle Vegne har haft megen Skyld i *det* Folks Undertrykkelse og Mishandling, hvis hellige Skrift de dog kaldte deres Vidsoms Kilde, hvis gamle Historie de kanoniserede, hvis Stamfader de løftede til Skyerne, hvis Messias de tilbad, og hvis Gyldenaar mod Tidens Slutning de forkyndte, – en Urimelighed og Selvmodsigtelse, det er den høje Tid for Kristendommens Tolke at fralægge sig.

Jeg nævnede dernæst *Studenter-Gjæringen*, der ganske rigtig havde en fjærn Lighed med den i Nord-Tyskland, men førte dog hverken til en Wartburg-Fest eller et Snigmord eller en Inkvisitions-Kommission eller 475en Lurham ved Universitetet, men kun til en lille Pennefejde og til Studenter-Foreningen ved Holmens Kanal. I begge Dele havde jeg selv en lille Finger, men vilde dog næppe nævnet dem, naar det ikke var for *Jens Baggesens* Skyld, der blev vore Studenter en Torn i Øjet, ligesom Kotzebue de tyske, men dog paa en langt uskyldigere Maade og i en langt mildere Grad. Samme Jens Baggesen var, som De nok véd, en Digter fra forrige Aarhundrede, der fandt sig hartad husvild paa vort Parnas i det ny Aarhundrede, og blev derover naturligvis lidt gnaven paa alle os unge, og især paa vor Oldemand, Aladdin Øhlenschlæger. Det laa imidlertid slet ikke i Sagens Natur, men kun i Omstændighederne, at Baggesen fandt sig poetisk husvild her hjemme; thi han var en Mester i sit Fag, ej blot i Versekunsten, men i alt, hvad den mest spillende og stundum lynende Vittighed kan skabe, uden i de yngre Skjalde at finde nogen Medbejler, endsige Overmand. Kun da fordi man i Tyskland og Frankrig, hvor Baggesen i mange Aar levede, havde indbildt ham, at han ogsaa alvorlig talt var en stor Digter, og [fordi han] fandt, naar han i det ny Aarhundrede kom hjem, at derad lo man stedse højere, – kun derfor, og ved hans dermed sammenhængende lave Anskuelse af høj Poesi, kom han til i os alle at se barbariske Magter, der vanhelligede den klassiske Grund, og i Øhlenschlæger en kun altfor lykkelig Medbejler paa Digter-Tronen. Krigen udbrød først mellem ham og mig 1815, da jeg i "Rimelige Strøtanker" tog mig den Frihed at spase lidt drøjt med hans klassiske Fornemhed; men da det var uden at fortie, hvor højt han stod over de smaa, som vilde hæve sig over ham, fandt han sig snart i Billighed og indrømmede mig min lille Krog paa Parnasset: mellem Bavgastene, hvor jeg da heller hverken stod ham eller nogen i Vejen. Men nu fik han det fortvivlede Indfald, at ville rive Øhlenschlæger af Pinden, og tog Anledning dertil [dels] af, hvad der var 476ham for dybt og syntes ham derfor umaadelig dumt, og dels af noget mislykket Arbejde, hvorover Studenterne blev saa bistre, at tolv af dem, derfor kaldt Tylvden, fordrede

ham ud, vel ikke paa Pistoler, men dog ikke heller paa Pennen, som var *hans* Vaaben, nej, paa en Mundfuld Kloster-Latin, som de forudsætte, han fattedes. *Det* fandt jeg nu baade lidt næsvist og meget uridderligt, derfor tog jeg Baggensens Parti og tør tro, jeg bidrog til at dæmpe Ungdommens Hidsighed; men – –

Mine Herrer!

“Naar alt er prøvet, alt er frist, er Hjemmet bedst”, er et af vore gamle Ordsprog, som en Spøgefugl vel har slaaet hen i Spas, ved at lægge til: “Saa sagde Tyven, da han kom i Hullet igjen”; men det gamle Ord er dog derfor lige sandt og vil næppe nogensteds baade føles saa dybt og stadfæstes saa klart som i *Danmark* dejligst Vang og Vænge, lukt med Bølgen blaa; thi hvad jeg her tænker paa, er ikke den Fornøjelse, hvormed én af os efter en Udenlands-Rejse ser Fædrelandets Kyster og hører Modersmaalet paa ny, – en Fornøjelse, Grønlænderen maaské føler dybere end vi, – nej, jeg tænker paa en Hjemkomst i aandelig og folkelig Forstand, hvoraf den legemlige blot er et Billede, men hvortil Skjalde-Sangene i Folkets Aand og efter dets Hjærte er baade en virkelig og en glædelig Begyndelse. Thi hvordan det saa end i Grunden hænger sammen med Folke-Aandernes Indgang og Udgang, saa er det dog lige vist, at i de *Skjalde*s Barm, som, efter en folkelig Fimbul-Vinter, atter føle sig oplødede for Fædernelandet og istemme, som Fuglene om Vaaren, den gamle, men længe forstummede Højsang, – i disse *Skjalde*s Barm, siger jeg, kom unægtelig et Hjærte hjem til Fædernelandet og følte sig oplivet af den Aande, 477som vifter fra dets Kyster, saa det maatte juble paa Modersmaalet.

Ja, m. H., saa meget er vist; og naar jeg nu forsikrer Dem, at en saadan poetisk Hjemkomst efter alle historiske Mærker er et sikkert Varsel for en herlig Folke-Opstandelse, da er det ikke barnagtig Forfængelighed, men en Natur-Nødvendighed, naar jeg tilføjer, at denne Forsikring er skicket til at avle og fostre et mere vel grundet Haab, end om den kom fra nogen anden Læbe; thi det er ikke blot saa, fordi jeg er den eneste af de patriotiske *Skjalde*, der historisk berejste Verden, men især fordi *han*, der nu paa Alderdommens Grænser giver Dem den trøstelige Forsikring, ej blot gennem hele sin Ungdom, men ogsaa gennem den bedste Del af sin Manddom, bestandig svævede mellem Haab og Frygt, med Lysalfen ved sin højre og Mørkalfen ved sin venstre Side, saa hans Kvad skiftevis og stundum forvirret gjenlød af Klokkerne, som ringede for Lig, og dem, som kimedede til Højtid. Ja, m. H., den *Skjald*, som her staar for deres Ansigt, graanet og bleget, men dog ej udmattet og hentæret, afkølet, men dog ej lunknet for sin Ungdoms Livstykker, rolig, men dog ingenlunde forstenet, – denne *Skjald* var den eneste i vort ny Kor, som nær havde spaaet Danmark ilde, thi han følte sig langt bedre hjemme mellem Gravene end i de grønne Lunde, [bedre hjemme dér,] hvor Bøvtastene stod tykt og tæt med mange Runer og med gaadefulde Mærker, end hvor Blomsterne grode mylrende og vildt i Enge, eller hvor de opelskedes i rige, glimrende og duftende Flor i Urtegaarden. Vist nok var det klart, at han elskede Kæmpehøjene og Bøvtastene ej for deres egen, men for Kæmpernes Skyld, ej som Dødens Hal, men som Livets Mindesmærker, ja, *det* var klart; thi hans gammeldags Harpe var ikke stemt til Jammerklage og følsomt Lefleri med Død og Grav, men til en dundrende Drape om Kæmpernes Bedrifter og Spotteviser over Dværgene, 478der dansede om Balders-Baalet, til de ved et Spark af Asa-Tor forsvandt deri; men derfor udtrykte hans Kvad dog lige fuldt en Kamp paa Liv og Død, ja, en Dødskamp, der syntes fortvivlet, fordi Døden var nærværende, og Livet kun tilkommende, som et urimeligt Haab om de hensovne Guders og Kæmpers Opstandelse til ny Bedrift paa gamle Baner.

Derfor, m. H., har selv hos *denne* *Skjald* dog Livet omsider faaet Bugt med Døden, er *det* blevet nærværende for ham, hvad der længe kun var forbigangent og tilkommende, mødte dog omsider Mindet og Haabet hinanden lyslevende som Moder og Søn i et kjærligt Favnetag, ja, fandt jeg i den nærværende Tid, som jeg havde foragtet og saa godt som opgivet, dog omsider, hvad der havde begejstret mig for den forbigangne og tilkommende, og smiler nu rolig ad mig selv, ikke fordi jeg har opgivet det store, jeg forud beundrede, eller forligt mig med det usle, jeg dybt foragtede, men fordi jeg [før] lod mig blænde af de æventyrlige Skikkelser, hvori mit Haab var klædt, og lod mig forblinde af det ringe og fattige Udseende, som Nutiden havde i Sammenligning med Storhedens forrige Alder, Oldtidens og Middelalderens, den første og den anden Stærkodders Dage, – gik det saa, som det gjorde, da tør jeg sige, der lever nu ingen Mand, som er troværdigere, naar han knytter store Forhaabninger til det nærværende, ser Gyldenaaret allerede født, saa det behøver kun at voxer, for at udfolde sin skjulte Rigdom og ligne sine berømte Stamfædre.

Og nu, m. H., hvad enten De fulgte mig helt eller halvt, stadig eller flygtig paa Vandringen gennem det sidste halve Aarhundrede, hvori mit eget Levnedsløb faldt, og mod hvis Forkerthed og Usselhed ingen har tordnet stærkere, da véd De, at jeg ved hvert Skridt har peget paa et Livstegn, og stræbt at vise Dem, at Nutidens Lysside: en folkelig Opstandelse i Oldtidens Aand, er lige saa 479virkelig som dens Skyggeside: et vildt Oprør mod alt, hvad der sidst havde Æren; og hvordan end Forholdet var i andre Lande, maa hos os dog Lyssiden nødvendig have haft Overhaand, siden Skyggesiden kun viste sig saa svagt og smaat, at man maatte staa nær, for at se det.

Naar man saaledes saa' nær til, da delte vi jo vist nok Nordtysklands Skæbne baade med den aandløse, vandede *Oplysning* hos de ældre og med den opsætsige *Trods* hos de unge; men begge Dele i saa ringe en Grad, at fremmede knap kunde mærke det, og derimod var Opsvinget i vor patriotiske Poesi og Tankegang saa umiskjendeligt, at de fremmede snart nødtes til at ænse det.

Hvorledes Folke-Aanden vaagnede alt i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede, og hvilke to store Nordlys der opgik i *Øhlenschlæger* og *Thorvaldsen*, har vi alt set, og jeg fik ved Sangen om "Danmarks Najas" netop Lejlighed til ved Krigens Slutning at nævne min synderlig gode Ven Bernhard *Ingemann*; men *han* er dog, som vi alle véd, ret egentlig et Fredens Barn, og derfor naturligvis Danmarks Kjæledægge; thi der er vist ikke et fredeligere Land under Solen, og det er aabenbar Grunden, hvorfor man lyttede til *Ingemanns* Sang, før den ret var født, og havde nær stoppet Øret for min Drape, til den var død. *Ingemann* tiltalte nemlig strax Folke-Hjærtet, saa om *hans* Digterkald og hans Sangs Liflighed var der i Læseverdenen ej mindste Tvivl; *den* opstod kun bag efter hos Recensenterne; medens der selv om *Øhlenschlægers* Digte en Stund var to modsatte Meninger, fordi de kun tiltalte Aanden, hvor den var at finde; og *mine* Kvad maatte tilkæmpe sig Ørenlyd, fordi deres Tone, Tankegang og Billedsprog var i Danmark hartad ganske uddøde, saa Aanden i *Øhlenschlægers* Digte og Hjærtet i *Ingemanns* Sang maatte virke en Stund, før man engang fandt det Umagen værdt at tænke paa, hvad det var, *jeg* vilde sige.

480 Ligesom *Øhlenschlæger* i den ny Tid svarer til den gamle angelsaxiske Brage, hvis Gaver vi kjende af Edda og *Bjovulvs* Drape, saaledes svarer *Ingemann* til Middelalderens Kæmpeviser, og jeg, med Skam at tale om, til den islandske Brage, som jeg saa tit har revet ned, eller til Kragemaallet, fuldt af mytiske Billinger og mørke Taler. Vel kan jeg nemlig, ligesom *Ejvind Skjaldespilder* i *Hakonsmaalet*, efterligne Angelsaxeren; thi *det* har jeg gjort f. Ex. i *Bjovulvs* Drape og Versene hos *Saxe*; men hvor jeg er paa min egen Boldgade, dør gaar det over Stok og Sten, op og ned, lyst for og mørkt bag, som i de gamle Spøgelse-Historier, fra den ene Ende af Verden og af Tiden til den anden; saa jeg kan i Grunden ikke stort fortænke Folk i, at de, som Sælndsfaren siger, undser dem ved at følge mig, især da alle meget fredelige Folk ogsaa af Naturen er lidt magelige; men dog er det mærkeligt, at ingen af alle mine Læsere har fulgt mig saa trolig som Danmarks Kjæledægge, det Fredens Barn, og da han dog ogsaa er lidt magelig, slutter jeg deraf, at jeg for danske Folk maa ikke være nær saa slem at følge, som man tror; men at - - -

Mine Herrer!

Vi forlod Danmark sidst i sin Enlighed ved Freden til Kiel 1814, som De nok husker, blev sluttet meget mod *min* Vilje, skjønt jeg siden har fundet, at den, som saa meget andet, viste, *Frederik den sjette* duede dog meget bedre til at regere end jeg; og *det* bidrog meget til, at al den Umage, jeg siden gjorde mig, for at faa lidt indenlandsk Krig, der kunde sætte Liv i Folk, var aldeles spildt. Jeg skylder nemlig mig selv at erklære, at skjønt der vel altid har været lidt mere krigerisk hos mig, end man til Hverdagsbrug holder af i vort Land, saa har jeg dog meget mere været Krigsmand af Princip end af Natur, 481 og blev derfor altid bange for mig selv, saa snart en Pennefejde, jeg med frit Forsæt havde rejst, tegnede til at yppe Kiv i det borgerlige Selskab. Man skal derfor finde, at af de to Pennefejder i min Tid, der var nærmest ved at gjøre Ulykke, tog jeg slet ingen Del i den ene, og mæglede kun Fred i den anden, hvormed jeg imidlertid bar mig saa ubehændig ad, at jeg blev ansét for at holde med det Parti, jeg i Grunden slet ikke kunde lide.

Det værste var, at *Baggesen*, ved at stævne en af sine unge Recensenter, som blandt andet havde beskyldt ham for Plagiat, indledte de litterære Hof- og Stadsrets-Processer, som jeg kalder vor Litteraturs Nedfart til Helvede, hvorfra den næppe endnu er kommen tilbage; thi naar Skribenterne blive saa spidsborgerlige Haandværksfolk, at de stævner hinanden for ærerørige Udladelser og Ukvemsord, hvor Talen kun er om aandelige Laster og boglige Synder, dør kan ingen levende Sjæl befatte sig med andre end de virkelig døde, der dog har den Dyd at være taalmodige.

Ventelig havde en Anelse af det forestaaende sin Del i, at jeg allerede 1817 saa at sige nedlagde Vaaben og Vandrings-Stav og begravede mig selv i en Kæmpehøj hos *Saxe*, *Snorre* og den gamle Angelsaxer, der sang om *Bjovulv* Gote og *Hrodgar* Danedrot; men dog var det aabenbar, for om muligt at lokke eller trække *dem* op med mig til Dagens Lys, for at faa lidt Selskab, der var bedre efter mit Sind end det sædvanlige. Se, dør sad jeg i syv Aar, og vidste ikke stort af, hvad der imidlertid skete i vor lille Verden, ikke mer end hvad jeg fortalte om *Baggesen* og *Tylvden*; men da jeg saa kom op igjen 1823 og begyndte at se mig om, da kan jeg ikke sige Dem, hvor jeg blev bestyrtet, forknyt og hartad rent fortvivlet; men har De Lyst til at se et Billede af mig i de Dage, da findes det i min Forsetes-Kvide ved *Grev Danneskjolds* Grav; thi jeg følte mig virkelig som én, der trode, han 482 havde kun sovet én Nat, men havde uvitterlig været død i hundrede Aar, og fandt derfor en vildfremmed Verden i sit gamle Hjem. - Ingen talte om andet, end hvad de havde spist i Gaar, og hvad de skulde have i Morgen, og hvor man dog skulde tage Pengene fra til alt, hvad man spiste mellem Aar og Dag, selv naar man vilde drikke Vand til, som dog var noget bart. - *Bjovulvs* Drape, som jeg ret havde tænkt, skulde more Folk, gad ingen læst; *Krønnikerne*, som jeg havde ventet Heltegjerninger af, rørte sig ikke af Pletten; vor store Sprogmeister, Professor *Rask*, kom hjem fra Persien og Indien og Ceylon med store litterære Skatte, med et over hele Evropa og det halve Asien berømt Navn og med mageløse Kundskaber i sit Fag, men efter Gildet paa Skydebanen hørte jeg knap hans Navn nævne, og Universitets-Direktionen havde ikke engang Stunder til at gjøre ham til Professor i de østerlandske Sprog, før han var halv død; selv tyske Romaner oversætte man ikke mere, men nøjedes med *Elmqvists* Læsefrugter, samlede paa Litteraturens jyske Fællede. - Var *det* ikke til at fortvivle over, naar man trode, det var Pennen, der skulde gjøre Underværker, og *Bøger*, der skabte Folk!

Dog, som jeg før en Gang har anmærket, *Skjaldene* har fri Adgang til Olympen, saa, naar det bliver alt

for kjedeligt paa Sletten, véd de dog, hvor de kan faa et lysteligt Syn og en glad Aften; og det varede ikke længer end til 1824, saa sendte Ingemann mig sin "Valdemar den store og hans Mænd", der vel stødte mig for Hovedet ved Bjælderne paa Saxo Grammaticus, men rev mig dog snart saaledes med sig, at jeg glemte baade Saxe og Valdemar ved det glædelige Syn: at Folke-Hjærtet igjen havde vendt sig til sine historiske Helte; thi Ingemann var mig allerede den Gang Termometret for Danmarks Hjærte.

(Nyaarsmorgen. - Ord og Skrift, Mund og Pen. - Folke-Stemmen. - Folke-Raadet.)